

(۲)

(۱)

پیک و پسه ترمه

بهره‌فکرنا : شهمال عبدالله مفتی
ماجستير ل زانياريا كشتوكالى

دى وى پرتى فه گوهين ب هه لکلوانا ره خين وى ب
کيره کا تيزو ل داره کا دى دهين يا کومه د قيت گوهرينى ل
بهري وى بکهين ثان زى پلا وى بهري پر زاخ کهين و بلند
کهين .

لى دفى نهو دارا نه م پيکى زى هه لذبترين دگه ل نهوا پيکى
لى ددهين توخمه ک بن يان - خانه ک بن - و په سه نين وان نيك
بن .

وه کى ميوه کا ترينى (سادانى) پيکه کا ترينى (تايق) لى دهين .
ثان هزيره کا (نه رزنى) ب پيکه کا هزيرا (بيناتى) پيک کهين . ل
په ترمى زى هه ر وه سا قيت توخمه ک بن .

- مفاين پيک کرنى :

(۱) بو گوهرينيا په سه نين بهري دارى نهوا نه ژره ننگ و نه زى
هاتى و چى کرنا وان .

(۲) ب هيز کرنا داره کا بن هيز

(۳) بو خوگرنا دارى دژى نه گه رين سروشتى بن دبن يه مان .
ثان رزگار کرنا دارى ژ هنده نه ساخياو گيان دارين بزبان .

(۴) بهلى کرنا نه ساخين فايروسى - Idexing - د ريکا پيک

= جوتيارو ره زفانين كورد ل هه مى ده قهرين كوردستانى
كارى په ترمه كرنى و پيک ليدانا دارا دزان . . و گه له ك د
په له وانن د فى كارى دا . ژ بهر كو ژبارا ملله تى كورد ژبارا
چاندنى و نافه دانى يه وه لاتى وان ولا ته كى تير شينكا تى و
دارو باره .

قنجا بنى پلا زانستى بن وان شه ره زانى يا لى په پيدا كرى و
نه گه رين سروشتى نه ف په له وانى يا ل سهر سه پاندى .
چ په ترمه بيت ثان پيک ليدان بيت رامان هه ر نيكه . نهو
ژى بلند بون و چيتر بونا بهري يه و پارستنا دارو بارى يه .

ل فى گوتارى دى ل سهر هه ر دوو ره ننگا په يقين . هيڅى
دکهين خوينده فان مفاى زى وه رگرن و بكارن ب فى كارى رابن
چ ل رهزا بيت ثان زى ل باخچى مال بيت .

به كه م پيک کرن :

پيک دهيته چى کرن ژ پرته کا گيان دار ژ داره کا ساخه لم و
ب هيزو پر بهرو بشکوزه کا شين ب وى پرتى فه هه بيت .

کرنی را نه فی مالکی ژئی خویندکارین کشت وکالی مفای ژئی دکهن .

دهمی نه دم دست ب پیک کرنی دکهن ده فی نه فان خالین خاری ژیر نه کهن :

(أ) دفی پیکا خوژ داره کا موکم و خورستی و ساخلم و تیر بهر وهرگرین .

(ب) پیکی ژ تابه کی ژئی هاتی و پی گه هشتی و ژ نافه راستی وهرگرین .

(ج) ل دهمی شین بون و ناف تی گه رانا داری بیت (بهاریت)

(د) نهو تایی پیکی ژئی فه دکهن و یایی پیکی لیده بن ژلایی ستورانی فه هندی ٹیک بن .

- رهنگین پیکا :

پیک ب گه لهک رهنگا دهیته لیدان . ل قیری مه هنده رهنگین مشه . ههلیژارتن وه کی :

(۱) پیک لیدان (زری) ^(۳) یا وه کی فی پیتی (T)

(۲) پیک لیدانا وه کی پنی کرنی .

(۳) پیک لیدانا خه له کی .

(۴) پیک کرنا (زری) یا وه کی فی پیتی (H)

(۵) پیک کرن ب رهننا تیقلی .

پشتی وی داری ههلدیژیرین یا کو دی پیکی ژئی وهرگرین

دی پرته کا ب بشکوژ چاف کهن و دی هیین د سهر بشکوژی

را ب ناسوی بریندار کهن پاشی ل ههر دوو رهخین بشکوژی

ب ستوینی دی بریندار کهن و کهنه خیچ ب خاری نیزیکی

(دوو) سم تا ههر دوو خیچ ل بنی د گه هنه ٹیک وه کی سی

کوژبه کی لی دهیت بنا بنی وی لی ل سلال بیت و سهری و لی

تیز ل بنی بیت و بشکوژ ب کهنه فیه د نیقه کا وی دا .

پاشی دی وان خیچین بریندار کری هه لکولین تا پیکی ژئی

د هیینه دهر .

نهو دی هیینه سهر دارا دوینی یا کو مه د قیت پیکی لیده بن

دی تویکلی وی ب فی رهنگی (T) بریندار کهن و ساهو هندی

پیکی بیت . دی پیکا سی کوژی ٹینین کهنه دبن وی تیقلی

مه بری را . و ساهو لیقا سی کوژی ناسوی ب کهنه سهر

خیچا (T) یا ناسوی و سهری وی لی تیز ب کهنه سهر سونی

خیچا ستوینی . دفی ل فی کاری د دهست سفک و زیره فان بین

چ زیانی نه گه هیینه بشکوژا نه بشکفتی . هیدی دی تیقلی بری

هه لده بن و پیکی دانینه د جهی وی دا . پاشی دی لیقیت تیقلی

زفرینه فه سهر . پشی هینگی دی وی جهی پیک لیدای موکم

گریده بن چ ب بهندکی بیت نان ب تیقه ریزه کا پاته ی بیت .

نان ژئی ب داقین نایلونی نان ب تیقه ریزه کا جهوی کری بیت .

لی دقیت ژیر نه کهن ل بشکوژی دهشیار بین نه کهنه دبن

بهندکا فه . بلا یا دیار بیت و سهر بخو بیت دا بکارت خوژک

راکشیت و شین ب بیت . نهف رهنگی پیک لیدانی ب کیر

خوخ و مژمژا د هیته .

۲ - پیک کرنا وه کی پنی کرنی :-

نهف رهنگی پیک لیدانی د هیته چی کرن بو وان دارا

نهوین ستوبر وه کی داری گوژی و بهرونی .

ل قیری دی هیین دوو خیچا ناسوی بریندار کهن ل

نه فرازو نشیقا بشکوژی یا کو مه د قیت بکهنه پیک دویراتیا

ههر دوو خیچا نیزیکی (۴سم) . دیسا دوو خیچین ستوینی ژئی

ل ههر دوو رهخین بشکوژی بریندار کهن تا کو ههر چا خیچا

دکهنه چار کوژبه ک کو بشکوژ بکهنه د نیقه کی دا . دی ب

سهری چه قوکا تیز . چارکوژبا خو هینه دهر . پاشی دی

چارکوژبه کا هندی نهوا مه بری ل سهر تایی وی داری نهوا مه د

قیت پیکی لیده بن . دی خیچ کهن و تیقلی ژئی فه کهن . دی

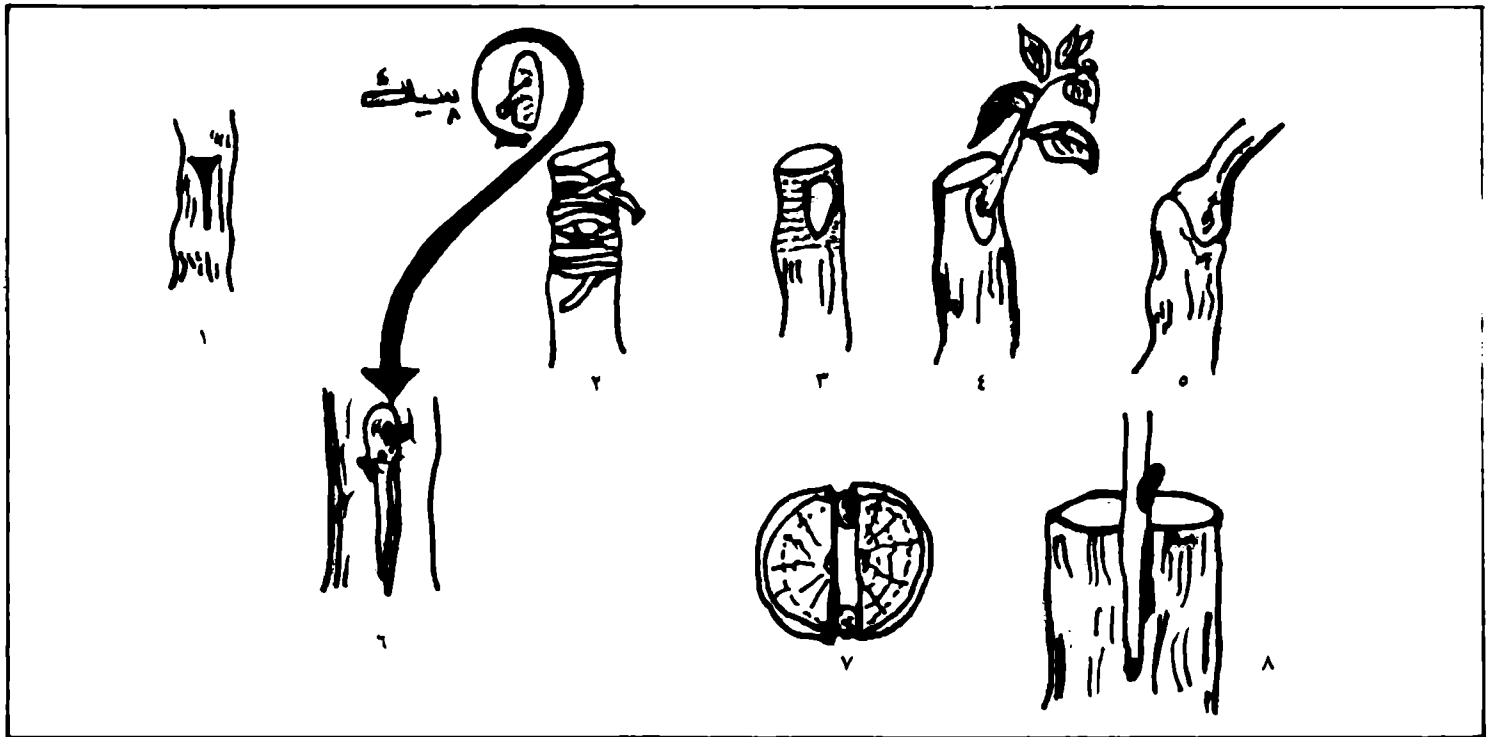
هیین پیکا خو ٹینین و ٹیخینه وی جهی مه ژ تیقل کری و دی پیقه

په چریه کهن و موکم ب دافا گریده بن . دیسا سهری بشکوژی

هیینه ل دهر فه .

۳ - پیک کرنا خه له کی :

ل فی رهنگی دی خه له که کی کهنه پیک نانکو دورمه ندوین

لی ل قیری قیت ژ بیر نه کهین کو بشکوژا پیک ل لای بی بیت و دی وه کی هه رجار گریدهین . یا باش نه وه نهف رهنگی پیک کرنی ل بهاری نان ل دویمایا زفستانی ب هینه چی کرن . پستی نم دار ی پیک دکهین و گریدهین دی هیلین نیزیکی (۳-۲) حهفتیا پاشی دی گریدانا وی فه کهین . هه که بشکوژ کهسک بو وه کی باقوفی لی هات دباره دی بشکفیت و پیک جهی خوئی گرتی و یا باشه . پستی د بیته تهرحوه در یژیا وی د گه هته (۱۰-۵) سم دی تاینن کهفن وی هیژ ز داری برین دا کو تهرحی نوی ب هیژ بکهفیت دیسا دقیت چافی مه لیبیت کو خار نه بیت و یا باش تر نه وه بهندکی ب کهینی و ب تابه کی خورستی فه گریدهین هه که تهرحا پیک هندی تالی بهری - نهصلی - لی هات نم دشین بی کهفن ب ٹیک جاری ب برین . هه که مه نه قیت ژی نم دکارین پیلین وه کی گه له جارا نم دارا دبیین هه تابه کی وی بهر که بی جودا ژنی دی . وه کی داره کا (کهزانی) تابهک (فستهق) بیت نان (بیمک) بیت . نان داره کا (توی) تابه کی وی (توی شه می) بیت نان هه دوو تا سیف بن

بشکوژی دی وه کی خه له کی برین . هه وه سال سه ر تالی وی دارا پیک لی ددهین دی هندی وی تیقلی ژی کهین . دی پیکا خه له کی ٹیخینه جهی وی . ل قیری مهانابه کو ستور اتیا هه ردوو تالی نم پیک ژی وه ردگرن و بی نم پیک ل ددهین - هندی ٹیک بن . دا کو خه له ک وه کی گوستیری ب کهفته جهی خوب درستی و نه لقیته .

۴ - پیک کرن ب ره نیی :

نهف رهنگی پیک لیدانن د هینه بکار ئینان بو وان دارا نهوین مروف نه شیت (تیقلی) (۴) و (تویکل) (۵) ب ساناهی ژک جودا کهت . وه کی دارا میوی کو تیقلی وی بی تر تریه و دبیته داقرک .

دی هیین برینه کا کویر ل قورمی وی داری کهین یا مه دقیت پیک لی ددهین ژ سلال بو خاری . در یژیا وی برینی نیزیکی (۷-۵) سم و ل بنی وی دی خیچه کا ئاسوی بریندار کهین وه سا کو تیقل و تویکل بن تیقلی پیکفه رابن . هه ب وی رهنگی دی پیکا مه ژ داره کا دی چاف کری وه رگرن .

لی هەر ئیک توخمه ک بیت بو نمونه ئیک (سیف خانک) بیت لی دی (سیف جانی) بیت .

- وهرزی باش بو پیک کرنی :-

هەر توخمه کی دارا وهرزه ک دقت بو نمونه دارین ترش وه کی (پرته قالا) و (نیموکا) وهرزی بهاری و هه یفا ناداری و گولانی یا باشه بو پیک کرنا وان - دیسا پایزه کا زوی یا باشه . دارا زه تیوینی هه یفا ناداری یا بو باشه و هه تا چریا ئیکی دیسا ل هه یفین هاقینی . دارین به لک وهرین یانکو نه وین به لگین خول زقستانی دوه رین . بهارو دیمایا هاقینی دی یا باش بیت بو پیک کرنا وان . هەر وه کی مه دیتی وهرزی بهاری ئان لی پاوزی لی باشه کو مروف ب فی کاری رابیت . لی پیک کرنا پایزی چی تره ژ یا هاقینی ژنه قان نه گه را :

۱ - ده می شین بونو خوگرنا پیکی ل پایزی دریز تره ژ بهاری قیجا هه که هات و پیک شین نه بو مه ده راقی هه ی ئیکا دی لی دهین .

۲ - ل پایزی پتر تاین هیقه و ویقه ب دهست دکه فن کو مروف بکاریت مپکا ژی وهرگریت .

دووم : پهترمه کرن (Grafting)

رامان ژ پهترمی هەر وه کی پیکی به لی چی کرنا وی یا جودا به .

ل پهترمه کرنی دی پرته کا تایی ئانکو تهرحه کی تای ژ داره کی وهرگرین . نه کو تنی بشکوژه کی هەر وه چکو مه ل پیک کرنی گوتی پهترمه دهیته لیدان هه که هات و نم ژ داره کی لی هیفی بوین و مهزانی دی هەر مریت ئانکو هسک بیت . لی ژ بهر هنده ک نه گه را پیک کرن چی تره ژ پهترمه کرنی نه و نه گه ر ژی نه فه نه :-

۱ - ل پیک کرنی هەر وه کو مه گوتی دی تنی بشکوژی بکار ئینین لی ل پهترمه کرنی دی تهرحه کی - تابه کی پر بشکوژ بکار ئینین .

نه فه ژی ژ لایی ئابوری فه یا راست نینه نه مازه نه گه ر ره ز لی

مهزن بیت و نم پیدق گه له پیکا ببین بو گوهرینا توخمی دارین وی .

۲ - پیک کرن ب ساناهی تره و پر هیفی تره ژ پهترمه کرنی و هەر وه سا چی کرنا وی کیم ده م تره .

۳ - مروف ل پیک لیدانی داری نابریت لی ل پهترمه کرنی دقت ب ئاسوی ب بریت . هەر وه کی ل وینی هژماره (V) و (۸) یادیار قیجا هه که هات و سه رنه گرت دی کارین پیکه کا دی لی دهین نه وه کی پهترمی کو دی دار پیج بیت پستی برینی .

- کهنگی دی پهترمی ب کار ئینین . ؟

۱ - دهیته ب کارئینان بو وان دارا نه وین پیک کرنا وان یا ب گرفتاری بیت . وه کی میوا تری هه چکو مه ل بهر پهترین چوین گوتی تیقلی وی لی داڤ داڤه .

۲ - ده می مه بقیت پهسینا داره کی ب ئیک جاری ب گوهرین بو رهنگه کی دی - هەر ژ وی توخمی

۳ - بو دارین که فنار کو بهرو پیج بونی دچن .

هه کو مه بریارا پهترمی دا دقت پهترما خو ژ نیفا تا وهرگرین و نه و تایی ساخلمه و خو رستی بیت .

پهترمه نه و تابه نه وی نم ژ داره کی دهه لیزترین دال داره کا دی ب دهین ب رامانا گوهرینی .

- رهنگین پهترما :-

۱ - پهترما شفا : (Whip Grafting) .

دی پهترمی ژ داره کا بچویک - کیم عومر - وهرگرین ل بلنداهی کا نافنجی . دقت نه و دارا مه بریارا پهترمی بو دای ب ئاسوی ب برین . سوئی پهترمی و لی داری ههردوو کا دزی ئیک تیژ کهین . ئانکو دی پهترمی (۴سم) تیژ کهین و داری (۴سم) کولین وه سا کو ب که فنه ئیک . دی دانینه سه ر ئیک و پاشی دی پیکه گریدهین . دقت ستور اتیا پهترمی و داری هندی ئیک بن دا کو ب که فنه سه ر ئیک ب دورستی .

نه ف رهنگی پهترمی دهیته چی کرن ده می پلا شین بونو

ٺٺف تي گهريانا دارو بارا يا نزم و کيم بيت وهکي پايژهکا درهنگ .

٢ - پهترما وهکي نهزمانی - يا نيرو می - Tanguo (Garfting) :- ئهف رهنگه ژي وهکي رهنگي بهري به لي ههکو هم دهين سوني وان تيژ دکهين و دکولين دي نيرو مي کهين و پاشي ئيخينه سهريک ئهفه ژي باشته ژرهنگي دي چنکو ههکه ههر دوو سوني کهفته ئيک چ لفيئا وان نينه . ئهف رهنگي پهترمي بو سيف و هر مي و بها چي دبيت .

٣ - پهترما تويکل کرنی :- (Bark Grafting) :-

ل قيري دي وي تايي مه چاف کري بو پهترمي ژ هردوو ليا فه تيژ کهين - تيژ بونا لايهکي دريژتريت ژي دي . پاشي دي خيچهکي ل تويکلي دارا بري کهين يا کو مه دقيت پهترمي لي دهين دي پهترما تيژ کهينه د وي خيچي را ژلاي نيژيا وي يا دريژ تر و هسا کو سوني تيژ ل رهخي ژورقه بيت .

پاشي دي وي جهي شهما کهين دا کو ب هينه پاراستن ژباو باگهرو ئاڤا . ئهف رهنگي پهترمي دبنه چهند پشکهک ئهو ژي ئهفنه :

أ / پهترمه کرنا ستوينی - (Top Bark Grafting) :-

ب - پهترمه کرنا رهخي - (Side Bark Grafting) :-
ئهف رهنگه دهينه چي کرن ژ رهخهکي فه کو ديبته کت پهترمي ژي ژ لايهکي ب تني فه تيژ دکهين و وهکي يين دي د دانن و شهما دکهين .

ئان ژي دبيت جوت بيت کو پتر ژ تايهکي ئان ژ شفهکي - بکهينه دناف خيچا داري را . پستي شين دبن کيشکا ب هيژتره دي ئهوي هيلين و دي لي دي برين . ئهف ل بهاري دهينه دورست کرن ل قيري مهانه نينه قورمي دارو و ستوايرتيا پهترمي هندی ئيک بن .

٤ - پهترما نهشتي يا ههستي (Side Bone Grafting) :-

ئهو دارا مه بقيت پهترمي ليدهين دي برينهکا - سي کوژي - لي کهين ، پاشي دي تايي پهترمي ئينين ديسا ژ هردوو سهرا

فه تيژ کهين و دي کهينه د بريني داو دي شهما کهين .

٥ - پهترمه کرنا خندهکي - (Notch Grafting) :-

دي هنده کونکا ل ليقين دارا بري کهين . پاشي دي تاييت پهترمي ليدهين پستي هم سوني وان تيژ دکهين - پاشي دي شهما کهين .

٦ - پهترمه کرنا پيقه نانی :-

ل قيري هم دارو نا برين لي دي تايهکي وي نزم کهين و هنده ترخين ساڤا يين دچاندي دتشتهکي دا وهکي - سندانا - مهپرکانا - نيژيک کهين . . تايهکي ژوي ترحي ساڤا دي سهري وي رويشينين ديسا تايهکي ژ دارا مهفن ژي و دي ل جهي وي رويشاندي دي پيکفه گريدهين - بي کو وان تا ب برين . پستي هم دزانين کو هردو کا خولک دا و شين بو دي تايي دارا کهفن و مهزن د سهر جهي پهترمي را برين .

ئهف رهنگي پهترمي گهلهک سهرنجو ل ناف دارستانا چي دبيت . بي کو مروف پشک داري تيډا بکهت . لي دقيت هردوو تا ستويرتياهک بن و ب هيژ بن و د ساخلم بن و دراست بن .

ئهف رهنگي پهترمي يا باشه بو وان دارين کهفنار دبن و نيژيکي مرنی دبن دي تايهکي وي ب دارهکا ساڤا فه گريدهين ئانکو پهترمه کهين . دا کو ئهو دارا نوي پهسن و رهنگ و رويبارين وي ههلگريت و لسهر وي چهندي شين بيت .

٧ - پهترمه کرنا وهکي پري .

ئهف رهنگي پهترمي ديبته ريك بو چاره سه رکرن دارو پتر ژ گوهرينا بهري . بو وان دارا يا باشه ئهوين زيان ف قورمي وان د کهقيت ئهف زيانه چ سوتن بيت ئان برينا دهفي بقري بيت ئان ژي زيانا گيان دارا بيت وه ل دارو بکهت لي هيژو ئاڤ بيت .

دي هيين تايهکي ژ دارو بنجو برين - ئهو تا ژي خوړستي و ب هيژ بيت . دريژيا وي تاي هندی فرهيا دهفي وي بريني بيت يا ل سهر قورمي . دي هردوو سهريت تاي تيژ کهين .

▶ پاشی د سهر برینی دا دی خبیچه کا کویر ب فی رنگی (L) ل تیغلی کهین ههروه سا د بن برینی دا ئیکا ب فی رنگی (T) لی خبیچه کهین . پاشی دی سوین تایی مه تیژ کری دی ئیخینه نیقا خبیچه سلال و دی سهری دی چه مین بو خبیچه بنی و دی ئیخینی وهکی که فا کوبالی وه سا کوب که فته دبن برینی دا . پاشی ههردوو سهرای دی موکم شه ما کهین ل فیری قورم و په ترمه هندی ئیک نابن چنکو په ترمه شقه و دی چه مین . ئه فه زی بو هندی به دا کو ئه و تا خارن و ئاقال سهر و بنا بگپریت پستی کو قورمی بریندار نه شیای ب فی کاری رابیت . وه زئی باش بو فی په ترمی ده می ئاف تی گه پریانا داری به ئانکو ل بهاری .

۸ - په ترما هاری کار :-

ئه فه زی ریکه کا دی به بو هاری کرن و ده رمان کرنا داری بو وان دارا یا ب مفایه ئه ویت رهیت وی د فی هیز بن چ ژ بهر زیانا گیان دارا بیت ل ئاف ئاخنی ئان زی ژ که فناری بیت . دی هیین ل ره خو دوریت دارا که فنار نیزیکی (۳-۵) تهرجا ژ داری چین پستی ئه ف تهرحیت چاندی خو دگرن و شین د بن دی ژ هه ر ئیکی تابه کی پر هیز چاف کهین و سهریت وان تیژ کهین بی کو ژ ما کی ب برین . پانشی دی هنده کونال سهر قورمی داری سمین ب فی رنگی (L) دی سهریت وان تا کهینه تیداو رهحیت وان شه ما کهین . ئه ف تایت تولاز دی خازنی گه هیین دارا بی هیزو بزوخ که فیت . ده می باش بو فی په ترمی ژ هه یفا گولانی ده ست پی د که ت ئانکو ل وه زئی ئاف تی گه پریانا داری بلند د بیت .

ژانی هه ر چه شن و جوړیک له زینده وه رانی ئه م جیهانه پرپیت و بهرینه بهنده له سهر په یدا بوونی خوړاک یا ئه و جوړه نیچیرانه ی که ویلئی له سروشتدا . تا کو ئه م دوو بهر به له مملاندیدا هاوتابن . . . تیگرای زابین و مردنی گیانه وه ر هاوسه ننگ دهن ، تاژماره ی ئه و زینده وه رانه یش بگه نه ئاستیکی جیگرو دابین .

ئه گه ر بگه ریینه وه بو سالانی ۱۰۰۰۰ پ زکوی دانیشتوانی زهوی به ۵ ملیون که سیک خه ملاوه (ژماره ی دانیشتوانی شاریکی گه وری ئیستابه) . ئه م ژماره ییش تا راده به ک جیگرووه له بهر ئه وه ی که ئه وسه مروف بو دلنیایی خوړاکی روژانه ی په نای ده برده راوو شکار . . . ده گه را به دوا ی ئه و نیچیرو رووه کانه ی که ده هاتنه ری ی ، جا له بهر ئه وه ی که هه ر ئه و تا که ریگه ی به بیرو ئه ندیشه دا ده هات خوړاکی تا ئه ندازه به ک جیگرووه .

جاری وابووه وه زئیکی وا هاتوته پی شه وه بهر بوومی خوړاکی تیداو زوړ بووه به لام نه ده بووه هوی ئه وه ی رووداویکی گه ش بخته وه ، ئه ویش له بهر ئه وه ی که شیوازی تیشوو هه لگرتنی زوړ سهره تایانه بووه . جاری وایش بووه هاتوون به پیر وه زئی واوه که تیداو دوو چاری وو شکانی ، لافاو ، بوومه له رزه ، دهردی کوشنده و چه ندین ناهه مواری تر بووه . . . ئه مانه و گه لیک رووداوی تر سنووریکی داناوه بو گه شه و په ره سه ندنی .

نهمه نگوک :

- (۱) - يک التطعم بالبراعم .
- (۲) - په ترمه التطعم بالقلم - Grafting
- (۳) - زری درعی
- (۴) - تیغل القشرة الخارجیة
- (۵) - توپکل القشرة الداخلة
- (۶) - وینه (۱ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶) یک کرن
- وینه (۷ - ۸) - په ترمه کرن